

└ ADAM LISOWSKI ┐

Radca prawny, Doktor nauk prawnych, konsultant
prawny MOPR w Gdańsku, autor specjalistycznych
poradników z zakresu pomocy społecznej.

Udzielanie informacji o osobach korzystających z pomocy społecznej innym organom i instytucjom – czy jest dopuszczalne, w jakich sytuacjach?

Przepis art. 100 ust. 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (t.j.: Dz. U. z 2020 r., poz. 1876 z późn. zm.) formułuje dla jednostek organizacyjnych pomocy społecznej (regionalny ośrodek polityki społecznej, powiatowe centrum pomocy rodzinie, ośrodek pomocy społecznej, centrum usług społecznych, dom pomocy społecznej, placówka specjalistycznego poradnictwa, w tym rodzinnego, ośrodek wsparcia i ośrodek interwencji kryzysowej), ogólną zasadę, zgodnie z którą w postępowaniu w sprawie świadczeń z pomocy społecznej należy kierować się przede wszystkim dobrem osób korzystających z pomocy społecznej i ochroną ich dóbr osobistych.

Szczególnym wyrazem tejże zasady jest ustawowy obowiązek niepodawania do wiadomości publicznej nazwisk osób korzystających z pomocy społecznej oraz rodzaju i zakresu przyznanego świadczenia. Obok ogólnego obowiązku wynikającego z przepisu art. 100 ust. 1 ustawy o pomocy społecznej, ustawodawca w przepisie art. 100 ust. 2 ww. ustawy wskazał, że podmioty i osoby realizujące zadania w zakresie pomocy społecznej określone w ustawie, przetwarzają dane osobowe osób, do których stosuje się ustawę oraz członków ich rodzin w zakresie i celu niezbędnym do realizacji zadań wynikających z ustawy. Jednocześnie zaś w przepisie art. 100 ust. 7 ww. ustawy doprecyzował, że podmioty i osoby realizujące zadania w zakresie pomocy społecznej określone w niniejszej ustawie obowiązane są do zachowania w tajemnicy wszelkich informacji i danych, które uzyskały przy wykonywaniu tych zadań.

Jak wynika z powyższego, przepisy ustawy o pomocy społecznej, mając na względzie szczególną sytuację osób i rodzin korzystających ze świadczeń z pomocy społecznej, w szczególności zaś ochronę tych podmiotów przed stygmatyzacją, sformułowały daleko idące zasady ochrony w zakresie poufności przetwarzanych danych, tak by i tak ich już trudna sytuacja nie była dodatkowym powodem pogorszenia ich położenia w przypadku nieuprawnionego udostępnienia ich danych, zwłaszcza okoliczności korzystania ze wsparcia z systemu zabezpieczenia społecznego. Należy wskazać w tym miejscu, że wymienione w przepisach art. 100 ustawy o pomocy społecznej zakazy dotyczące upublicznienia danych podane są jedynie przykładowo. Ustawowe wyliczenie w otwartym katalogu informacji korzystających z klauzuli poufności, w szczególności nazwisk osób korzystających z pomocy, rodzaju i zakresu przyznanego świadczenia, ma na celu jedynie podkreślenie, że właśnie te dane zasługują na objęcie ponadprzeciętną ochroną (por. wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Olsztynie z dnia 17 stycznia 2019 r., sygn. akt: II SA/Ol 829/18). Chodzi tu przykładowo o zakaz wywieszania imiennych list świadczeniobiorców oraz innego upubliczniania ich danych oraz rodzaju i rozmiaru przyznanej pomocy, np. ogłaszania w Internecie czy też w innych, nawet lokalnych, środkach masowego przekazu. Wymienione zakazy należy również interpretować w świetle obowiązków pracowników socjalnych, w tym nakazu kierowania się zasadami etyki zawodowej oraz zachowania w tajemnicy informacji uzyskanych w toku czynności zawodowych. Poufność ta rozciąga się także na kontakty z innymi świadczeniobiorcami poprzez zakaz udzielania im informacji na temat pomocy przyznanej innym osobom, jako odnośnika czy też uzasadnienia rozmiarów przyznanego świadczenia (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 26 lipca 2011 r., sygn. akt: V ACa 319/11).

Konsekwencje i kary

Konsekwencje naruszenia obowiązków oraz zakazów określonych w przepisach art. 100 ustawy o pomocy społecznej rozciągają się na sferę konsekwencji opi-

saną w przepisach o ochronie danych osobowych, a także sferę cywilną oraz karną.

RODO nie ustanawia bezwzględnej zasady ochrony danych osobowych przed ich udostępnieniem innym organom i instytucjom (por. wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 7 stycznia 2020 r., sygn. akt: II SA/Wa 1435/19).

W zakresie przepisów dotyczących ochrony danych osobowych publiczne ujawnienie nazwiska osoby korzystającej ze wsparcia z pomocy społecznej stanowi podstawę do interwencji urzędu ochrony danych osobowych (por. wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 27 lutego 2008 r., sygn. akt: I OSK 297/07), w którego gestii jest nakładanie administracyjnych kar pieniężnych, zgodnie z przepisami ustawy z dnia 10 maja 2018 r. o ochronie danych osobowych (t.j.: Dz. U. z 2019 r., poz. 1781). Niezależnie od kar administracyjnych, przepis art. 107 ust. 1 ustawy o ochronie danych osobowych, w przypadku zabronionego prawem przetworzenia danych osobowych przewiduje odpowiedzialność karną (grzywna, ograniczenie wolności, pozbawienie wolności do lat dwóch), a jeżeli nieuprawnione przetworzenie danych osobowych dotyczy danych ujawniających pochodzenie rasowe lub etniczne, poglądy polityczne, przekonania religijne lub światopoglądowe, przynależność do związków zawodowych, danych genetycznych, danych biometrycznych przetwarzanych w celu jednoznacznego zidentyfikowania osoby fizycznej, danych dotyczących zdrowia, seksualności lub orientacji seksualnej – sankcja karna podlega zaostrzeniu łącznie z karą pozbawienia wolności do lat trzech. Obok kar administracyjnych oraz sankcji karnej publiczne ujawnienie nazwiska osoby korzystającej ze wsparcia z pomocy społecznej może być także przedmiotem powództwa o ochronę dóbr osobistych na podstawie art. 24 i art. 448 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (t.j.: Dz. U. z 2020 r., poz. 1740), w związku z art. 92 i następne ustawy o ochronie danych osobowych oraz art. 79 i art. 82 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych/RODO – Dz. U. UE. L. z 2016 r., Nr 119, poz. 1).

RODO

Czy zatem przepisy ustawy o pomocy społecznej uniemożliwiają udzielanie informacji o osobach korzystających z pomocy społecznej innym organom i instytucjom?

Obok ogólnego obowiązku wynikającego z przepisu art. 100 ust. 1 ustawy o pomocy społecznej, ustawodawca w przepisie art. 100 ust. 2 ww. ustawy wskazał, że podmioty i osoby realizujące zadania w zakresie pomocy społecznej określone w ustawie przetwarzają dane osobowe osób, do których stosuje się ustawę oraz członków ich rodzin w zakresie i celu niezbędnym do realizacji zadań wynikających z ustawy.

Na tak postawione pytanie należy odpowiedzieć – nie uniemożliwiając, przy czym wynika to pośrednio z przepisów ustawy o pomocy społecznej, a bezpośrednio z przepisów przywołanego wyżej rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (RODO). Zgodnie z przepisem art. 6 ust. 1 lit. c wyżej wymienionego rozporządzenia RODO, przetwarzanie jest zgodne z prawem, gdy jest niezbędne do wypełnienia obowiązku prawnego ciążącego na administratorze, przy czym zgodnie z przepisem art. 6 ust. 3 rozporządzenia RODO, podstawa przetwarzania, o którym mowa w przepisie art. 6 ust. 1 lit. c RODO musi być określona w prawie państwa członkowskiego, któremu podlega administrator. RODO nie ustanawia zatem bezwzględnej zasady ochrony danych osobowych przed ich udostępnieniem innym organom i instytucjom (por. wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 7 stycznia 2020 r., sygn. akt: II SA/Wa 1435/19). Jeżeli zatem organ lub instytucja wystąpią o określone dane osoby lub rodziny, korzystających ze świadczeń z pomocy społecznej, wskazując przy tym na odpowiednią podstawę prawną w prawie krajowym, to w ramach zakreślonych przepisami ustawy o pomocy społecznej, rozporządzenia RODO oraz przepisów szczególnych w prawie krajowym – możliwe jest udostępnienie danych w niezbędnym zakresie, zgodnie z ogólnymi zasadami ograniczania celu i minimalizacji danych wynikających z przepisu art. 5 ust. 1 lit. b i c RODO. Tytułem przykładu, można wskazać na takie przepisy, jak:

- art. 14 ust. 4 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (Dz. U. z 2020 r., poz. 360 z późn. zm.), zgodnie z którym Policja w celu realizacji ustawowych zadań może korzystać z danych o osobie, w tym również w formie zapisu elektronicznego, uzyskanych przez inne organy, służby i instytucje państwowe w wyniku wykonywania czynności operacyjno-rozpoznawczych oraz przetwarzać je w rozumieniu ustawy z dnia 14 grudnia 2018 r.

o ochronie danych osobowych przetwarzanych w związku z zapobieganiem i zwalczaniem przestępczości, bez wiedzy i zgody osoby, której dane te dotyczą;

- art. 10 ustawy z dnia 28 stycznia 2016 r. Prawo o prokuraturze (t.j.: Dz. U. z 2021 r., poz. 66), zgodnie z którym organy samorządu terytorialnego oraz organy administracji rządowej, a także inne państwowe jednostki organizacyjne, spółdzielnie i ich związki, organizacje zawodowe, samorządowe i inne organizacje społeczne udzielają Prokuratorowi Generalnemu i podległym mu prokuratorom pomocy w realizacji ich zadań;
- art. 12 ust. 2 ustawy z dnia 9 sierpnia 2019 r. o narodowym spisie powszechnym ludności i mieszkań w 2021 r. (Dz. U. z 2019 r., poz. 1775 z późn. zm.), określającym podmioty obowiązane do przekazania Prezesowi Głównego Urzędu Statystycznego danych w ramach prac spisowych, a także szczegółowy zakres danych i terminy – w tym wójtów, burmistrzów, prezydentów miast (pkt 16. 2 Załącznika Nr 2 do ww. ustawy), o świadczeniobiorcach i osobach ubiegających się o przyznanie świadczeń z systemów pomocy społecznej, gromadzonych na podstawie ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (t.j.: Dz. U. z 2020 r., poz. 1876 z późn. zm.).

Konsekwencje naruszenia obowiązków oraz zakazów określonych w przepisach art. 100 ustawy o pomocy społecznej rozciągają się na sferę konsekwencji opisaną w przepisach o ochronie danych osobowych, a także sferę cywilną oraz karną.

Konkludując, udzielanie informacji o osobach korzystających z pomocy społecznej innym organom i instytucjom, jest dopuszczalne, o ile wynika to wprost z obowiązujących przepisów prawa wskazujących na taką możliwość i w zakresie niezbędnym do wykonania zadania, określonego tymi przepisami. ■